

La cultura del nom: la toponímia reial de Morvedre

JOSEP ANTONI LLUESMA ESPANYA

Introducció

Passejar pels pobles, les viles o les ciutats és una de les activitats que des de xiquet més m'ha fascinat. Saber les històries que han fet d'aquests indrets escenaris de soroll, rius de vida sempre m'ha donat –i em dóna encara– una profunda sensació de plenitud, de satisfacció. Veure els jocs, sentir la solidaritat gremial, compartir el sopar a poqueta nit, els plors, les rialles... Entre nosaltres la intimitat urbana és, o ho ha estat fins ara, col·lectiva, compartida.¹

Sagunt, el Morvedre dels nostres majors, és un lloc magnífic per a viure aquesta experiència vital. Té tants carrers farcits d'història, de la gran però també de l'altra, de la quotidiana, que et trobes, en moltes ocasions, amb un excés de reclams. Les façanes, les lloses dels paviments, les portes de fusta entenedrides per segles d'entrades i d'eixides, els ferros humits, lluents..., tot és com un llibre, que descuidat pel seu propietari durant anys, demana ser llegit amb fruïció.

Entre tot aquest conjunt cal destacar els béns que van pertànyer al patrimoni del rei, ja que constitueixen, encara avui, un dels grans conjunts patrimonials que conserva la ciutat (Lluesma Espanya 2005:427-449). No obstant això, durant les darreres dècades, com un segon Saturn, Morvedre ha devorat, sense contemplacions, el seu propi patrimoni.² Qui

¹ Vull agrair a Fernando Garcia, Cap de l'Arxiu Municipal de Sagunt, i a tot el seu equip l'amistat i l'ajut que em donen.

² L'actuació sobre el Patrimoni Material i Immaterial saguntí demana accions immediates d'estudi, preservació i gestió. Les transformacions urbanes del municipi, els canvis socials i econòmics han accelerat els processos de canvi i de destrucció. La bona voluntat ja no és suficient.

vinga de fora, potser, trobarà aquesta afirmació exagerada, desmesurada, fins i tot, injusta, però els que hi hem nascut ens adonem que el bosc formós i atapeït de palaus, cellers, almàsseres, ponts, molins, portals, torres, pous, retaules, manisetes, arxius, paraules i costums clareja en excés. El foc i el ciment no han revitalitzat res, al contrari, ens han empobrit. Direu que el fenomen és general, que el progrés és això el que demana. No ho entenc, i no ho entenc perquè per a mi progressar, avançar, significa afegir. Oblidar és un dels mots més terribles que existeixen.

El fonament documental sobre el que he bastit aquest treball és una còpia de la reial cèdula de privilegi, feta l'1 de setembre de 1755, mitjançant la qual el rei Ferran VI acceptava la venda de les regalies que tenia a Morvedre.³

L'estudi d'aquesta documentació, m'ha permès analitzar tota la toponímia relacionada de forma directa o indirecta amb les propietats reials, tant de naturalesa urbana com rústica. La qual cosa, ha fet possible l'elaboració del llistat dels topònims vinculats, d'una manera o altra, a la Batllia en 1755.

La toponímia

En tota relació de béns venuts, i en aquesta també, consta –com és natural– el lloc on es troben les propietats.⁴ Quan es fa una venda cal, lògicament, com encara passa avui, situar la propietat que es ven en un lloc. Les referències a les parròquies de la ciutat, a partides o paratges del terme són així presents. Això, m'ha permès recollir un conjunt important de topònims.

L'organització del llistat resultant s'ha estructurat de la següent manera. Primerament, apareix el topònim tal i com es troba en la documentació. Després, entre parèntesi, un número correlatiu a tots ells per a situar-los sobre plànol en aquells casos en què ha estat possible fer-ho.⁵ En cas d'haver-se'n trobat, col·loque les fonts documentals⁶ (F.D.); les fonts històriques (F.H.) més representatives i ajustades al topònim; una proposta de normalització

³ Archivo General de Simancas (A.G.S.), D.G.T. 308, f. 1: "Copia del privilegio de S.M. aprobando la escritura de venta que en él se inserta de diferentes efectos que en la villa de Murviedro en el Reyno de Valencia pertenecian a S.M...". Ja s'ha fet l'estudi i publicació dels principals documents relacionats amb la venda (Lluesma Espanya 2005:436-449).

⁴ Ni els forns ni els molins venuts són esmentats de forma expressa o nominal, és per això que els he afegit al llistat, i per aquesta mateixa circumstància apareixen en lletra negreta i cursiva alhora, i normalitzats.

⁵ Quan el que cal situar és una partida, un paratge, un camí o qualsevol altre topònim que no estiga en un lloc concret, col·loque diverses vegades el mateix número per a delimitar la zona que afectada pel topònim.

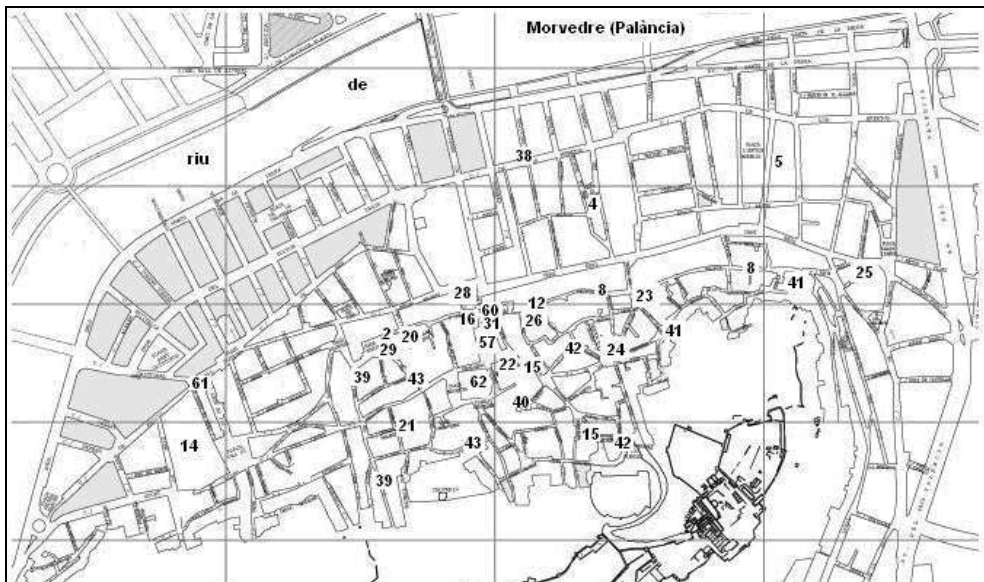
⁶ Els documents consultats són: V.A.; Visita d'Amortització 1740. Arxiu Convent de Santa Anna de Sagunt (A.C.S.A.S.) // V.A.; Visita d'Amortització 1789. A.C.S.A.S. // F.S.; Fulls solts (diversos anys) A.C.S.A.S. // C.M.; Llibre de Censals del Convent de Servites (s. XVIII) A.C.S.A.S. // P.G.; Rebedor del notari Pere Guarch 1648-1650. Arxiu Parroquial Santa Maria de Sagunt (A.P.S.M.S.) // C.C.; Llibre manual de l'acenda del convent i monestir del Peu de la Creu... A.R.V. Clero, lligall 411, caixa 1118. // M.; Memorial de Muzquiz sobre les rendes i béns de reialenc a Morvedre. 1755. A.G.S. // M.A.; Memorial Ajustado. 1779 (plets pobles)

del topònim, i finalment un apartat d'observacions, quan s'ha cregut necessari.

Els topònims relacionats amb la Batllia de Morvedre els podem distribuir entre dos grans àmbits: l'urbà i l'agrícola. La situació dels casalicis i dels drets reials respecte a determinades propietats determina la seua inclusió en un àmbit o en un altre.

En les propietats de caire urbà el primer tret a destacar és el seu emplaçament. La majoria dels drets i propietats urbanes estan en la plaça Major i en la de les Carnisseries (actual plaça de la Pescateria) o carrers adjacents. El carrer Major, eix de la població intramurs i per tant zona principal, és un altre dels llocs a assenyalar. També trobe algun cas a la vora d'altres edificis representatius: els banys àrabs, o en les àrees d'expansió urbana –els raval–, com ara al de Santa Anna, al de la Trinitat o al de na Raseta, tot i que segons la zona podia considerar-se més una partida o paratge que una àrea urbana, és el cas de la Partida dels Horts, urbanitzada progressivament al llarg del segle XX.

Aquesta disposició crec que segueix una certa lògica. El rei tenia la majoria de les seues propietats i drets al voltant dels llocs on es concentraven els òrgans de govern de la vila, o en llocs rellevants de la mateixa. L'origen d'aquesta situació no el puc precisar, tot i que no seria d'estranyar haver-lo de buscar en els temps de la conquesta catalano-aragonesa, i en el moment del Repartiment i posterior organització de la vila i el seu territori.

Topònims urbans de la Batllia de Morvedre

Respecte a la situació de les propietats i drets escampats pel terme municipal, i fora dels casos dels molins, els quals només podien construir-se en un lloc concret, és a dir, al recer dels cursos d'aigua segurs –i que encara no sempre ho eren–, la resta de les propietats es troben més o menys disperses. Algunes estan vora la vila, en les zones que en aquell temps eren horts, i que a partir de finals del segle XVIII aniran urbanitzant-se, la major part, però, les trobe escampades per diversos paratges o partides agrícoles. Circumstància, que cal

explicar pel fet que la parcel·la agrícola sobre la qual tenia dret la Batllia té, aparentment, una distribució aleatòria. Veig molts topònims a la partida de Montíber, a prop, més o menys, de la vila, a l'altre costat del riu. Però, també apareixen topònims de lloc més llunyans, a Montíber, a Gausa o en altres àrees.

Llistat toponímic

acequia de la Rif (1)

F.D.: “en la partida de la Vila affronten ab la séquia de la Rif...” (P.G., 24-5-1650); “tierra viña con olivos... con la acequia del Alrif... (V.A., 1789)

F.H.: (Alcaide i Balaguer i Lluésma Espanya 1995:353)

Normalització: **séquia de l'Arrif**.

Observ.: En la documentació, i per tant en la historiografia, el topònim presenta variants, bàsicament la més important és aquella que aglutina /ar-ríf/, presentant la denominació la forma *séquia de l'Arrif*. Aquesta séquia es troba en la partida de Gausa, a on arriba com a continuació de la séquia reial de Montcada. Actualment, aquesta séquia, com moltes altres coses, ha estat destruïda, en part, a causa de la construcció d'un polígon industrial.

acequia de los Pozos de la Cadena (2)

F. D.: “sobre una casa corral dentro los muros nombrada la Casa de los Baños, en la Parrochia de Santa Maria, que linda... con la cequia llamada de los Pozos de la Cadena...” (M., 151)”sobre una casita y a ella anejo, todo sito dentro la mencionada villa a los Pozos de la cadena, lindes con el Algibe de estos con la muralla, calle pública en medio...” (M., 157)

F.H.: (Chabert Fraga 1901:19-20, 78, 92-93) i (Alcaide i Balaguer i Lluésma Espanya 1995:367)

Normalització: **sequiola dels Pous**.

Observ.: Entre els parlants que la coneixen trobe certes variants. Alguns en lloc de dir *séquia*, utilitzen el terme *sequiola*. Altres transformen *Pous* en *Pouets*. Tanmateix, crec que la proposta normalitzadora que es fa seria la més correcta a hores d'ara.

Vid. la Casa de los Baños.

acequia Mare (3)

F.H.: (Chabret Fraga 1888:367-388. vol. II); (Alcaide i Balaguer i Lluésma Espanya 1995:361-362; (Lluésma Espanya 2000:45-63).

Normalització: **séquia Major**.

Observ.: Diverses denominacions són les que han afectat aquest hidrònim: séquia de Torres Torres, séquia Major, séquia Mare, séquia de Canet, etc. La denominació que engloba el conjunt, però, és la de *séquia Major*, per això l'he preferida com a proposta normalitzadora.

arrabal de la Trinidad (4)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:33-35); (Martínez Rondan 1979); (Mateu Bellés i Palomar Abascal 1990:204-207).

Normalització: **raval de la Trinitat**.

arrabal de la Roseta (5)

F.D.: “una casa situada en dita vila en lo raval de na Roseta...” (P.G., 14-4-1648); “un huerto pequeño en el arrabal de la Roseta...” (C.M., 99r.)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:31-33); (Mateu Bellés i Palomar Abascal 1990:204-207).

Normalització: **raval de na Raseta**.

Observ.: Val a dir que als anys 1990, la Comissió de Toponímia de l'Excm. Ajuntament de Sagunt, de la que formava part, en el moment d'urbanitzar l'antic camp de futbol del Romeu proposà la denominació *plaça de l'antiga Moreria*, per aquest motiu opte per la denominació *raval de na Raseta*, ja que l'altre topònim que també hi podria figurar, *raval de la Moreria*, d'alguna manera ja s'ha preservat.

calle de Empau (6)

F.D.: “un solar de casa sin cubierta... sito en la Plaza mayor... cuio solar linda.... y con la de los herederos de Félix Anjou, calle de Empau en medio...” (M., 164)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:53-54).

Normalització: **carrer d'en Pau**.

calle del Buen Jesús (7)

F.D.: “que linda con las de Joseph Vitoria, del clero, de Luis Colomer, calle llamada del Buen Jesús en medio, y con la Muralla...” (M., 150)

Normalització: **carrer del Bon Jesús**.

Observ.: Com que no he identificat aquest carrer no puc més que traduir-lo.

calle Mayor (8)

Variant: **calle Maior**

F.D.: “una casa situada en dita vila en lo carrer major...” (P.G., 2-2-1648); “una cassa (*sic*) en la calle mayor de dicha villa a la Porta Nova...” C.M., 95r.)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:63-64).

Normalització: **carrer Major**.

camino Real de Liria (9)

F.D.: “sitio extramuros de la villa a la costera del castillo, lindante con el Camino Real que llaman de Liria...” (M., 147)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:42-43, 62 i 94).

Normalització: **camí de Lliria**.

Observacions: Aquest camí naix quan acaba el carrer de la Pau, i per davant del cementeri municipal, travessa l'AP-7 pels Partidors i continua fins arribar a Puçol pels polígons 41 i 42. El camí era i és considerat vereda. També és conegut com a Partidors, Sant Jaume o Penoso, és a dir, pren aquests noms en aquell tram on hi ha el paratge homònim (Alepuz Marco i Francés Duato 2002:127).

camino a la Hermita de San Christóval (10)

Variant: **camino de San Christóval**

F.H.: (Chabret Fraga 1888:261-262 vol. II); (Martínez Rondan 1996:66).

Normalització: **camí de Sant Cristòfol**.

Observacions: Altres autors (Alepuz Marco i Francés Duato 2002:113), el troben nominat com a “camí vell de Sant Cristòfol”, i d'ell diuen que comença al camí del Cano (polígon 41) fins que arriba a la muntanyeta de Sant Cristòfol. Afegeixen que fa uns anys la senda de Sant Cristòfol, que va del riu fins a trobar el de Sant Cristòfol, fou convertida en camí des de la cagadora de Xiverri (un antic roll) fins al camí de Sant Cristòfol. Actualment, la senda, i tot el que hi havia en aquesta zona ha estat desfet per a urbanitzar-ho.

camino de Algezar (11)

Normalització: **camí de l'Algepsar**.

Observacions: Alguns autors assenyalen que el camí de l'Algepsar comença en aquell punt on el camí Vell de Terol es desvia cap al riu Palància, acabant en el de Vorajunta.

Mapa del Terme de Sagunt

Altres autors afirmen que el més comú és que es pense que el camí de l'Algepsar és una continuació del camí Vell de Terol quan acaba en el de Vorajunta o carretera de Torres Torres a les Valls (Alepuz Marco i Francés Duato 2002:114-115).

casa de los Diezmos del Cavildo Metropolitano de Valencia (12)

Variant: **casa del Tercio Diezmo/el Tercio Diezmo**

F.H.: (Chabret Fraga 1888:135-139, vol. II); (Chabret Fraga 1901:51); (Gimeno i Giner i Martínez i Garcia 1993:81-87).

Normalització: **casa del Delme**.

Observ.: També seria correcta la proposta *casa del Bisbe*. Ambdues possibilitats són vàlides. El substantiu *casa* podria canviar-se pel de *palau*. Així apareix reflexat en part de la historiografia local. El que sembla, però, és que entre el dir dels saguntins té més força el terme *casa*.

casa y emolumentos del Peso llamado del Rey (13)

F.H.: (Chabret Fraga 1888:265, vol. II).

Normalització: **casa del Pes del Rei**.

Observ.: Es troba en la plaça Major.

convento de Santa Ana (14)

F.H.: (Chabret Fraga 1888:254-257, vol. II); (Chabret Fraga 1903); (Martínez Rondan 1990); (Mateu Bellés i Palomar Abascal 1990).

Normalització: **convent de Santa Anna**.

costera del Castillo (15)

Normalització: **costera del Castell**.

el Almodí (16)

F.D.: "una casa sita en la Plaza mayor, lindante con el Almodí..." (M., 152)

F.H.: (Chabret Fraga 1888:263-165, vol. II); (Chabret Fraga 1901:23-24); (Bru y Vidal 1991:54, 81); (Lluesma Espanya 2005:435).

Normalització: **L'Almodí**.

el Carcaño (17)

F.D.: "una anegada de tierra, Partida de Montíver al carcaño, lindes cequia de este nombre..." (M., 157-158)

Normalització: **El Carcanyo**.

Observ.: Sembla aquesta una partida que ja només es coneix per les fonts documentals. Totes aquelles persones amb les que hem parlat no la coneixien. Com a hipòtesi, podria haver estat situada entre la partida de Ponera, Sant Cristòfol i la de la Rosana.

el Arquello (18)

F.D.: "Sobre un sitio de molino para hacer Papel, partida de Montíver al Arquello..." (M., 144).

Normalització: **L'Arquello**.

el Albelló de Magaña (19)

F.D.: "casa situada en el Poblado de dicha villa calle nombrada del Albelló que linda con el Muro y Portal..." (V.A., 1789); "una cassa (*sic*) en dicha villa y parroquia de Santa Anna a la calle que dicen del Albelló..." (C.M., 194r.); "sobre una casa que fue de Silvano Navarro al Albelló de Magaña..." (M., 170); "una casa, sita en este Poblado en la calle del Albañal, dicha vulgarmente del Albelló, lindante entonses con el Portadillo..." (V.A., 1740. Acte el 18-3-1790); "en la calle nombrada de Albelló..." (F.S., 5-2-1826)

Normalització: **l'albelló de Maganya**.

forn dels Banys (20)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:56); (Bru y Vidal 1991:51); (Lluésma Espanya 2005:431).

Observ.: Aquest forn també és o era conegut com a *forn de les Granotes*, tot i que la denominació *dels Banys* sembla tenir més força en l'actualitat.

forn del Racó (21)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:56); (Lluésma Espanya 2005:432).

forn de la Plaça (22)

F.H.: (Bru y Vidal 1991:53); (Lluésma Espanya 2005:432).

Observ.: Es tracta del forn que encara es troba en la plaça Major, i que també es coneix com a *forn del Canari*.

forn de la Porta Nova (23)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:56); (Bru y Vidal 1991:50); (Lluésma Espanya 2005:432).

Observ.: És l'actual forn de Sant Miquel, denominació que rep de l'ermita de la mateixa devoció que hi ha al seu davant, i que és l'actual.

forn de la Placeta (24)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:56); (Bru y Vidal 1991:52); (Lluésma Espanya 2005:433).

forn del Raval (25)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:56); (Bru y Vidal 1991:75); (Lluésma Espanya 2005:433).

Observ.: L'edifici ja no es conserva, només conec l'escut que hi havia, avui dipositat en els fons del Museu Arqueològic.

hermita de San Roque (26)

F.D.: "calle mayor que linda con la Hermita de San Roque..." (M., 147)

F.H.: (Chabret Fraga 1888:259-260, vol. II); (Martínez Rondan 1996:65).

Normalització: **ermita de Sant Roc**.

Observ.: Aquesta ermita també és coneguda com a la *de la Mare de Déu dels Desemparats*, advocació de la verge que s'hi va instal·lar després.

hermita de San Christóval (27)

F.D.: "El hermitaño que es o fuere de la hermita nombrada de San Christóval..." (M., 145-146); "cequia en medio y Monte nombrado de San Christóval..." (M., 146); "partida de Ponera, lindante con el camino real de Segorbe... y con el Monte de San Christóval..." (V.A., 1789).

Normalització: **ermita de Sant Cristòfol**.

Vid.: **camino a la Hermita de San Christóval**

la Corte de la Baylía (28)

F.D.: "una casa en dita vila en lo carrer de la Cort... ab la murada..." (P.G., 5-7-1650)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:47-48); (Bru y Vidal 1991:166-167).

Normalització: **la cort de la Batllia**.

Observ.: Avui aquesta denominació no és coneguda entre els saguntins, tot i que darrere de l'edifici municipal es troba el *carrer de la Cort*, referència clara a la situació d'aquesta antiga administració del país.

la Casa de los Baños (29)

F.D.: "sobre una casa corral dentro los muros, Parrochia de Santa Maria, llamada de los Baños, la que linda con casas de Jesualda Cobertorer, con los Pozos de la Cadena, y con la Muralla..." (M., 150-151).

F.H.: (Chabret Fraga 1901:36-37); (Palomar Abascal 1993).

Normalització: **casa dels Banys**.

la Heredad de la Rosana (30)

F.D.: “tierra campa con moreras parte de cinco sita en la Partida de Ponera, lindes con tierras del convento de Religiosas de Santa Ana, llamada la Heredad de la Rosana...” (M., 165).

Observ.: Es fa referència a una propietat situada en la partida de La Rosana, ben viva encara entre el dir de la gent. Aquesta partida, també ha estat desfeta en part per a la urbanització del seu sòl.

las Carnicerías de la Villa (31)

Variant:: **Las Carnicerías**

F.D.: “una casa ab dos portes en la present vila prop de la carniceria...” (P.G., 13-6-1649).

F.H.: (Chabret Fraga 1888:265-267, vol. II); (Chabret Fraga 1901:44-45); (Bru y Vidal 1991:47 i s.).

Normalització: **La Pescatería.**

Observ.: L’indret ha tingut diverses denominacions per les diferents funcions que s’hi han fet. S’ha utilitzat de carnisseria, de triador, d’escorxadador, de pescateria... De tots aquests noms el darrer és el que ha perviscut com a topònim en el dir de la gent, per això l’he preferit en la proposta normalitzadora.

los Pozos de la Cadena (32)

Vid. **acequia de los Pozos de la Cadena**

mezquita y carnicería de los referidos moros (33)

F.D.: “a la Partida dels Horts o de los Huertos debajo de la Villa, que antes fue Mezquita de Moros... que se pagaban por la Mezquita y carnicería de los referidos moros...” (M., 173-174).

F.H.: (Chabret Fraga 1888:456-462, vol. II); (Chabret Fraga 1901:31-33); (Mateu Bellés 1990 :205).

molí de Gausa (34)

F.H.: (Ferri Ramírez 1998:145-147); (Lluesma Espanya 2005:434).

Observ.: Fa anys que aquest molí està habitat. També rebia el nom de *molí de Colau*.

molí de Malany (35)

F.H.: (Ferri Ramírez 1998:142-143); (Lluesma Espanya 2005:433).

molí de Moret (36)

F.H.: (Ferri Ramírez 1998:143-144); (Lluesma Espanya 2005:434).

molí de na Palaua (37)

F.H.: (Ferri Ramírez 1998:144); (Lluesma Espanya 2005:434).

Observ.: També conegut com a *molí dels Fideus*, per haver-s’hi instal·lat, en els últims temps del seu funcionament, una fàbrica dedicada a l’esmentat producte. Actualment, sols es conserva de tot el conjunt part de l’antic salt. La denominació *Palaua* ha caigut en desús de forma general, solament és reconeguda per les persones que van tenir relació directa amb el món dels molins, com és el cas de la família propietària del molí de Malany. Com que es tracta d’un topònim quasi perdut, qual-sevol intent de recuperació hauria de respectar, de les dues possibles denominacions que hi ha: *molí de la Palaua* i *molí de na Palaua*, la segona, històricament la més correcta. Pel que fa a la denominació més actual és una “nouvinguda” que no sembla tenir tant de pes específic com l’antiga, que és la que durant segles, i pràcticament fins als nostres dies, com ja he dit, ha perviscut.

molí de la Vila (38)

F.H.: (Ferri Ramírez 1998:145); (Lluesma Espanya 2005:434).

Observ.: Aquest molí també es malmeté arran de l'expansió urbanística de Sagunt. Es trobava en l'actual carrer dels Horts o de Vora Séquia, en aquell lloc on el carrer es troba amb el del Pare Pellisser.

parrochia de Santa Ana (39)

F.H.: (Chabret Fraga 1901:XII); (Mateu Bellés i Palomar Abascal 1990:203-208).

Normalització: **parròquia de Santa Anna.**

Observ.: Chabret, en el seu *Nomenclátor*, dona notícia de cadascuna de les parròquies de la vila de Morvedre, així com dels límits que tenien.

parrochia de San Bartholomé (40)

F.D.: “una casa... en la parrochia de Sant Bertomeu que affronta... ab lo carrer de la Sanch...” (P.G., 29-12-1648).

Normalització: **parròquia de Sant Bertomeu.**

Vid. **parrochia de Santa Ana.**

parrochia de San Miguel (41)

Normalització: **parròquia de Sant Miquel.**

Vid. **parrochia de Santa Ana.**

parrochia de San Juan (42)

Normalització: **parròquia de Sant Joan.**

Vid. **parrochia de Santa Ana.**

parrochia de Santa Maria (43)

Normalització: **parròquia de Santa Maria.**

Vid. **parrochia de Santa Ana.**

partida de Conillera (44)

F.D.: “terme de la present vila en la partida de Conillera al Camí de la Mar...” (P.G., 9-1-1648); “olivar en término de Murviedro partida de Conillera...” (C.M., 88r.).

Normalització: **partida de Conillera.**

partida de Gausa (45)

F.D.: “terme de dita vila en la partida de Gausa...” (P.G., 9-1-1648); “tierra viña de planta dulce en término de dicha villa y partida de Gausa al Grao...” (C.M., 72v.).

Normalització: **partida de Gausa.**

Observ.: Ja s'havia fet una primera aproximació al nom d'algunes de les principals partides del terme (Chabret Fraga 1888:360-366, vol. II), però ja hi ha una versió més actual i completa (Alepez Marco i Francés Duato 2002) per aquesta i totes les altres partides, paratges, camins i Toponímia en general pertanyent al terme de Sagunt.

partida de Gomar (46)

F.D.: “tres cahizadas de tierra... partida del Gomar...” (V.A., 1740, f. 15v.); “tierra... partida del Gomar...” (V.A., 1789).

Normalització: **partida de Gomar.**

partida de la Bayrent (47)

Variante: **partida de Bayrent**

F.D.: “diez cahizadas de tierra... distritos de la Bayrent y Conillera...” (V.A., 1740); “tierra viña con olivos y algarrobos... partida del Albaysent...” (V.A., 1789); “tierra parte inculta en dicho término partda de la Bayrent...” (C.M., 116v.); “tierra viña con olibos y algarrobos... partida de la Abayrén...” (F.S., 5-2-1826).

Normalització: **partida de Labairent** (Alcaide i Balaguer i Lluésma Espanya 1995:361).

partida de Palmosa (48)

F. D.: “tres jornals de terra vinya y garroferal en dit terme partida de Palmosa...” (P.G., 19-1-1650); “de tierra con olibos... distrito de Palmosa...” (V.A., 1740, f. 14v.); “tres anegadas de tierra campa, plantadas de moreras... partida nombrada de Palmosa...” (M., 140); “tierra campa en término de dicha villa y partida de Palmosa...” (C.M., 103v.); “tierra huerta propia de la comunidad...partida de Palmosa a la Rosana...” (F.S., 1817).

Normalització: **partida de Palmosa.**

partida de las Fontanelles (49)

Variant: **partida de les Fontanelles**

F.D.: “dos jornales de tierra poco más o menos en la partida de les Fontanelles al Pla de la Cisca...” (M., 144); “tierra secano en la Partida de las Fontanelles, lindan con dichas Fontanelas, barranco en medio...” (M., 154).

Normalització: **partida de les Fontanelles.**

partida del Algezar de la Villa (50)

F.D.: “Sobre un Algezar o Yesería en la partida llamada bulgarmente el Algezar de la Villa, lindante por todas partes con Montes blancos...” (M., 142).

Normalització: **partida de l'Algepsar.**

partida de Oliva (51)

F.D.: “Francisco Barceló reconoció quatro anegadas de tierra en la Partida de oliva en el año mil quinientos noventa y cuatro, con el censo de siete sueldos, y en el de mil setecientos treinta y dos no se halló su poseedor ni aun el nombre de dicha partida, pero por los linderos se vino en conocimiento de ser la que llaman de Ponera...” (M., 174)

Observ.: És la *partida de Ponera*. Segons Chabret, però, aquesta partida correspondria amb la de *La Rosana* (Chabret Fraga 1888:218, vol. I).

Normalització: **partida d'Oliva.**

partida la Closa de Antonio Matheu (52)

F.D.: “media anegada de tierra Partida llamada la closa de Antonio Matheu...” (M., 162).

Normalització: **partida de la Closa d'Antoni Matheu.**

Observ.: Al terme de Sagunt encara és coneix la *partida de la Closa*, no obstant això, no puc assegurar que es tracte del mateix indret.

partida de Montiver (53)

F. D.: “terra vinya en lo terme de dita vila partida de Montíber...” (P.G., 14-4-1648); “de tierra en término de dicha villa partida de Montíber...” (C.M., 124r.).

Normalització: **partida de Montíber.**

partida de la Frontera (54)

F.D.: “tierra secano plantados de viña, Partida de la Frontera, lindan con... el término del Lugar de Quartell, Barranco en medio...” (M., 153-154) .

Normalització: **partida de la Frontera.**

Observ.: Es troba fora del terme de Sagunt.

partida de la Huerta (55)

Variant: **partida de los Huertos/partida dels Horts/los Huertos de la Villa**

F.D.: “tierra huerta rodeadas de Pared... sita en el Arrabal nombrado de la Trinidad y Partida de la Huerta...” (M, 141); “una anegada de tierra a los Huertos de la Villa...”

(M., 171); “Manuel Ausina parece respondía quatro sueldos sobre anegada y media de tierra a la Partida dels Horts o de los Huertos...” (M., 173).

Normalització: **partida dels Horts**.

Observ.: El topònim ja no nomina la partida afectada, al seu lloc trobe la seua evolució històrica, *carrer dels Horts*, també dit de *Vora Séquia*. El que en temps era una partida situada entre els ravals de Sant Salvador, na Raseta, Trinitat i Sant Francesc, almenys, i el riu de Morvedre, el Palància, en efectuar-se l'urbanització del seu sòl, aquest topònim anà perdent força en favor del nom actual.

partida de Ponerá (56)

F.D.: “quatre bancalets de moreral en Ponerá damunt de les Paretetes Rojas...” (C.C., 38r.); “cinco anegadas de tierra, sitas en el término de dicha villa de Murviedro distrito de Ponerá...” (V.A., 1740, f. 14v); “de tierra en la partida de Ponerá...” (C.M., 66r.); “tierra campa... partida de Ponerá a la Rosana...” (F.S., 10-11-1853).

Normalització: **partida de Ponerá**.

plaza Maior (57)

Variant: **plaza Mayor**

F.D.: “Agora paga Christóval Molina, que està a la Plaça...” (C.C., 1r.); “una casa en la plaça major de la present vila que afronta ab lo ters delme...” (P.G., 11-8-1648); “una casa dentro de los muros de la villa en la Plaza mayor...” (M., 142).

F.H.: (Chabret Fraga 1901:64-67).

Normalització: **plaça Major**.

pla de la Cisca (58)

Normalització: **pla de la Sisca**.

plaza de la Corte de la Baylía (59)

F.D.: “Sobre una casa con su Torre dentro los muros, Plaza mayor, Parrochia de San Bartholomé, lindes casa que por vajo corre el valle, Plaza de la corte de la Baylía...” (M., 153).

Normalització: **plaça de la Cort de la Batlia**.

Vid. la Corte de la Baylía.

plazuela de las Carnicerías (60)

F.D.: “Sobre una casa... Plazuela de las carnicerías en medio...” (M., 149).

Normalització: **plaça de la Pescateria**.

Vid. las Carnicerías de la Villa.

portal de los Alacranes (61)

F. D.: “una anegada y media de tierra campa... distrito dels Alacrans...” (V.A., 1740, f. 14v.); “Tierra Huerta partida de los Huertos al Portal nombrado de los Alacranes, lindes con tierras del convento, con la cequia Madre de dicha villa...” (M., 143).

F.H.: (Chabret Fraga 1901:81).

Normalització: **portal dels Aliacrans**.

Observ.: La seua imatge evocadora es podia contemplar encara no fa molts anys.

yglesia de Santa María (62)

F.H.: (Chabret Fraga 1888:238-247, vol. II); (Bru y Vidal 1991:29-38).

Normalització: **església de Santa María**.

Bibliografía

- ALCAIDE i BALAGUER, LI.V.; LLUESMA ESPANYA, J.A. “Toponímia del sistema de reg de l’horta vella de Sagunt”. *Materials de Toponímia*. Vol. 1. València: Universitat de València, 1995. P. 353.
- ALEPUZ MARCO, Daniel; FRANCÉS DUATO, Josep Maria. *El terme de Sagunt*. Sagunt: Associació Cultural Falla Santa Anna, 2002.
- BRU y VIDAL, S. *Traza y ventura del ayuntamiento de Sagunto*. Sagunto: 1991.
- CHABRET FRAGA, Antonio; *Sagunto su historia y sus monumentos*, Barcelona: 1888.
- *Nomenclátor de las calles y plazas y puertas antiguas y modernas de la ciudad de Sagunto*. Valencia: 1901.
- *Historia del Convento de Religiosas del Pie de la Cruz y Santa Ana de Sagunto*. Sagunto: 1903.
- FERRI RAMÍREZ, Marc; *Catàleg General del Patrimoni del Camp de Morvedre*. Sagunt: Fundació Bancaixa, 1998.
- GIMENO i GINER, Mercè; MARTÍNEZ i GARCIA, Pasqual. “La Casa del Delme segons un inventari de 1787”, *Braçal* 8, (1993), p. 81-87. Sagunt.
- GRAULLERA SANZ, Vicente; *Dos estudios sobre Sagunto en la transición borbónica*. Sagunt: 1985.
- IBORRA LERMA, José Manuel; *Realengo y señorío en el Camp de Morvedre*, Sagunt: 1981.
- “La contabilidad de la Batllia Saguntina en el siglo XVI”, *Braçal* 8. (1993), p. 25-44. Sagunt.
- LLUESMA ESPANYA, Josep Antoni; “Hidronímia de la séquia Major de Morvedre”, *Braçal* 21-22, (2000), p. 45-63. Sagunt.
- “Patrimoni material de la Batllia de Morvedre”. A: “Actes 2n Congrés sobre Patrimoni Cultural Valencià”. *Braçal* 31-32, (2005), p. 427-449. Sagunt.
- MARTÍNEZ RONDAN, Josep; *El convent de la Trinitat de Morvedre*, Sagunt: 1979.
- “Les monges servites de Morvedre. Cinc-cents anys d’un convent (1489-1989)”. A: *El convent de Santa Anna de Morvedre*. Vol. 2. Sagunt: 1990. P. 91-202
- “Les confraries de Morvedre”, *Setmana Santa*. 1996. P. 59-82. Sagunt.
- MATEU BELLÉS, Joan i PALOMAR ABASCAL, Josep M. “La formació de l’espai conventual al raval de Santa Anna de Morvedre”, *El convent de Santa Anna de Morvedre*. Vol. 2. Sagunt: 1990. P. 203-236.
- PALOMAR ABASCAL, José Manuel. “Uns banys àrabs a Sagunt. El Hamman del Portal de les Granotes”, *Braçal*. 7. (1993), p. 13-36. Sagunt.